

Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století

1. Úvodní ustanovení

1.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) **doporučuje ředitelům a ostatním pedagogům základních a středních škol věnovat náležitou pozornost výuce dějin 20. století, a to s důrazem na vzdělávání žáků v problematice moderních, a zejména soudobých dějin.**

1.2 Doporučení vychází ze zvláštní povahy moderních a soudobých dějin, které pracují s živou historickou pamětí, s příběhy žijících generací a s dosud nezpracovaným archivním materiálem, čímž kladou mimořádné nároky na nestrannost a vyváženost výuky. Reaguje rovněž na veřejnou poptávku orientovat se v naší současnosti, k čemuž je nutně zapotřebí vzdělávat se v soudobých dějinách.

1.3 V souladu s §3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů a s platnými rámcovými vzdělávacími programy (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, Rámcové vzdělávací programy pro obory středního odborného vzdělávání) je cílem tohoto doporučení **podtrhnout důležitost období druhé poloviny 20. století ve výuce vzdělávacího oboru Dějepis a dalších společenskovědních vzdělávacích oborů**, v náležitých souvislostech s předchozím vývojem i současností. Žádoucí je další prohlubování a využívání mezipředmětových vazeb ve výuce moderních dějin, které usnadnila kurikulární reforma.

2. Základní výchovně vzdělávací strategie výuky dějin 20. století

2.1 Dějiny „krátkého“ 20. století (1914/18–1989/91) lze označit za „věk extrémů“. Na jedné straně došlo k doposud nevídanému rozvoji vědy a techniky, k výraznému rozšíření sociálního zabezpečení občanů státem, k emancipaci žen i k velkým proměnám uměleckých a kulturních projevů, na druhé straně k neočekávanému potlačení základních lidských práv, k bezcitnému zacházení s lidskou bytostí, ke státnímu terorismu na třídním, rasovém, etnickém či náboženském základě. Sociálně-politická dimenze života lidské společnosti v hospodářsky vyspělých zemích se v konečném důsledku rozdělila do dvou ideologicky vymezených táborů: světa demokratických států a států nedemokratických (autoritativních a totalitních systémů), včetně svébytných rysů vývoje zemí „třetího světa“. Ve výuce o vývoji společnosti v následujícím období (1991–2009), a to zejména k vývoji společnosti v postkomunistických zemích, je nutné zohlednit i problematiku evropské integrace a transatlantické spolupráce.

2.2 Česká společnost 20. století prošla zkušeností s oběma nejsilnějšími nedemokratickými režimy – nacismem a komunismem. Náš dnešní život je dosud ovlivňován především zkušeností s komunistickým režimem; proto je třeba položit důraz na dějiny 2. poloviny 20. století. Výuku je třeba soustředit na ideologické a mocenské mechanismy, které byly uplatňovány při prosazování nedemokratických systémů, a to v kontextu loajality, sociální zkorumpovanosti či pasivity většiny obyvatel. V tomto kontextu je potřebné upozornit

na možná současná zneužití idejí svobody a lidských práv, a to na příkladech politického a náboženského extremismu, terorismu.

2.3 Metodicky je možné využít všech organizačních forem výuky a typů vyučovacích hodin. Je třeba objasňovat jak obecné mechanismy dějinného vývoje, tak užít jeho konkretizaci na osudech jednotlivců, a využít přitom takových badatelských přístupů, jako je např. orální historie, či mikrohistorie a regionální dějiny, včetně využití „dějin všedního dne“. Výraznou výchovně-vzdělávací roli tu sehrávají pozitivní příklady.

2.4 Cílem výuky o totalitních a nedemokratických režimech 20. století, je pojmenování a pochopení příčin, které vedly k jejich nastolení a k jejich podpoře značnou částí obyvatel. A to nejen příčin mezinárodně politických, vnitropolitických a geopolitických. Žáci by se měli seznámit i s všednodenními příběhy lidí, neboť jim mohou odhalit motivace, jež určovaly jednání postav v odlišných historických kontextech. V těchto souvislostech se doporučuje využívat příběhů a osudů lidí z regionu.

3. Další vzdělávání pedagogických pracovníků v problematice výuky dějin 20. století

3.1 Doporučuje se využívat další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) v problematice výuky dějin 20. století, které je školám nabízeno v rámci akreditovaných kurzů, a to prostřednictvím přímo řízených organizací MŠMT. Dalšími doporučenými vzdělávacími subjekty jsou krajská vzdělávací zařízení, vysokoškolská a jiná odborně zaměřená pracoviště (např. Ústav pro studium totalitních režimů, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd, Letní škola historie), příspěvkové organizace Ministerstva kultury (např. Památník Lidice, Památník Terezín) a nestátní neziskové organizace. Úplný seznam vzdělávacích subjektů, kterým byla udělena akreditace MŠMT, je zveřejněn na www.msmt.cz v části Vzdělávání, v sekci Akreditace, v systému DVPP.

3.2 Za další vzdělávání pedagogických pracovníků zodpovídá ředitel školy podle § 164 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a § 24 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

4. Závěrečná ustanovení

4.1 Nedílnou součástí tohoto doporučení jsou přílohy (1-7), které vyučujícím poskytují konkrétní příklady a názorná doporučení, jakým způsobem přistupovat k výuce soudobých dějin v základních a středních školách. Přílohy budou průběžně aktualizovány a doplňovány o příklady dobré praxe a zveřejňovány na webu MŠMT a na metodickém portálu www.rvp.cz.

4.2 Toto doporučení nabývá účinnosti dne 1. září 2013.

**prof. RNDr. Dalibor Štys, CSc.
ministr školství, mládeže a tělovýchovy**

Přílohy k Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století

1. Doporučené metody a formy práce, přístupy a prostředky

1.1 Dle záměrů probíhající kurikulární reformy směřuje edukační činnost škol k rozvoji klíčových kompetencí, které si má žák osvojit na přiměřené úrovni. Vedle klíčových kompetencí je cílem edukační činnosti škol dosažení **očekávaných výstupů v jednotlivých vyučovacích předmětech**, ve kterých žák získává jistou specifickou odbornost, v tomto případě dějepisnou. V centru pozornosti učitele tedy má být:

a) **dosažení specifických cílů dějepisného vzdělávání podle standardů vzdělávání pro obor Dějepis**

b) **utváření klíčových kompetencí prostřednictvím vhodných vyučovacích strategií a metod.**

1.2 Následující výčet pedagogických a didaktických metod či přístupů spojených s výukou dějin 20. století, vychází z **konceptu Roberta Stradlinga**, který předložil ve své metodické příručce „**Jak učit evropské dějiny 20. století**“ (2001). V souladu se zmíněnou příručkou se doporučuje soustředit se na následující:

- **Vzdělávání uskutečňované podle školních vzdělávacích programů** a jejich učebních osnov založit na dovednostech, nikoliv převážně na vědomostech.
- **Zacházení s kontroverzními nebo citlivými otázkami**, zejména s těmi, které se vztahují k identitě národa nebo skupiny, vztahům k jiným zemím (zejména sousedním), zacházení s menšinovými skupinami a zkušenostem s válkou a vojenskou okupací.
- **Pomáhat žákům "číst" ikonický archivní materiál o 20. století** (včetně propagandistických materiálů). Fotografie vztahující se k aktuálním novinkám nebo historickým událostem nejsou neutrální prezentací reality. Podobně zpravodajství a dokumenty nejsou pouze zdrojem svědectví, která mohou být ověřena podle jiných pramenů. Do určité míry vybírají, upravují a prezentují svědectví podle komerčních hodnot, které se liší od profesních hodnot historika nebo novináře.
- **Využívání simulací a hraní rolí ve výuce dějepisu**. Aktivní učení tohoto typu může být často velmi efektivní při tříbení názorů žáků na motivy, okolnosti, tlaky a priority, které vedly lidi k tomu, že jednali tak, jak jednali.
- **Pomoci žákům a studentům analyzovat a interpretovat různé pohledy na stejnou událost, nebo historický jev, porovnáním úhlů pohledu** různých historiků, porovnáním očitých svědectví s těmi, která využívají výhody zpětného pohledu, porovnáním toho, jak různé národy (nebo různé skupiny v rámci téhož národa) nahlížely na stejnou událost, nebo ji vykládaly atd.
- **Efektivní využívání mimoškolních studijních možností institucí**, jako jsou muzea, skanzeny, galerie, archivy apod., a způsoby jejich integrace do školní výuky.
- **Integraci nových technologií do výuky dějepisu**; žák i učitel potřebují efektivní strategii výběru i kritický pohled na zdroje získané prostřednictvím nových technologií. K využití se zde nabízí také interaktivní učebnice.

1.3 **Z dalších výchovně vzdělávacích strategií** obecného charakteru, dobře využitelných v praktické výuce dějin 20. století, lze ještě zmínit:

- **Objevné učení:** základním principem je navození situace, ve které žáci získávají nové poznatky prostřednictvím samostatné aktivní činnosti;
- **Vyučování zaměřené na komunikaci:** uchopení výuky jako komunikačního procesu, což znamená odstranění negativních jevů, které účinné komunikaci brání;
- **Činné (autentické, tvořivé, zkušenostní) učení:** získávání nových poznatků na základě vlastní praktické zkušenosti či prožitku žáků;
- **Analytický** (badatelský) přístup s využitím vědeckých, analytických a interpretačních postupů využitelných pro daný typ školy;
- **Multiperspektivní přístup:** tento přístup vyžaduje posuzování jevu či procesu z hlediska různých posuzovatelů žijících v různých dobách a v různých společenských rolích;
- **Kooperativní učení:** zdůrazňuje přednosti a význam sociálních vztahů při učení;
- **Programové učení:** zdůrazňující systém učiva a učení;
- **Projektové vyučování:** poskytující výborné podmínky pro rozvoj týmové práce a sociálních vztahů mimo školu.

1.4 Vyučovací strategie vytvářejí obecný rámec **pro konkrétní vyučovací metody**, které jsou jejími taktickými dílčími kroky. **Repertoár vyučovacích metod je bohatý** (podobně jako u vyučovacích strategií) a neustále se rozšiřuje. Výběrově se předkládají některé metody, typické pro dějepisné vyučování, příp. dobře realizovatelné ve výuce dějepisu. Níže uvedený **výběr vhodný k praktickému využití ve vyučování** samozřejmě nemůže zcela vyčerpávajícím způsobem postihnout úplně všechny známé metody:

- **Verbální metody:** metody, v nichž dominuje slovo; teorie o komunikaci rozlišuje ve školním prostředí tři základní typy komunikace:
  - A) jednosměrnou komunikaci**, při níž učitel komunikuje se žákem, anebo žák s učitelem (např. výklad; vysvětlení; vyprávění; popis; přednáška – např. „minipřednáška“ kombinovaná s aktivitami žáků, přednáška pod vedením učitele, přednáška s „mezerami“, příp. s „chybami“, přednáška „na přání“; referát);
  - B) dvousměrnou komunikaci**, při níž jsou typické dialogické metody žáků s učitelem (např. tzv. řízený rozhovor a rozhovor heuristický; dotazy žáků; volný dialog; interview – např. s pamětníkem, pracovníkem odborného pracoviště, představitelem veřejnosti a jinými osobami);
  - C) vícesměrnou komunikaci**, která probíhá mezi několika komunikujícími (např. rozličné diskuse, debaty, besedy, disputace, případně tzv. situační metody založené na simulaci či hraní rolí).
- **Práce s textem:** základem textu je verbální nebo ikonický symbol, příp. obojí. Rozlišují se **texty verbální**, jejichž základem je slovo (text učebnic, historických odborných knih i beletrie, novin, deníků, či jiných písemností), **texty ikonické** opřené o grafické symboly (obrázky v učebnicích a knihách, fotografie, pohlednice, karikatury, plakáty, komiksy, mapy, schémata, grafy, didaktické kresby aj.) a **kombinované texty** spojující symboly grafické a verbální, někdy doplněné zvukem. **Film – dobový dokument**, dokumentární film, hraný historický film, či didaktický film; video; CD; DVD; počítačové programy.
- **Práce na žakovských projektech:** projekty mohou být různě rozsáhlé. Postihovat mohou pouze dílčí jevy jednoho oboru a zpracovány mohou být krátkodobě v rámci jedné třídy při školní i mimoškolní práci žáků. Mohou být i velmi rozsáhlé a dlouhodobé, interdisciplinární, žáci je mohou plnit po dobu několika měsíců, celého školního roku, či dokonce několika let. Zapojení mohou být žáci jedné třídy, ale i více tříd rozdílných ročníků, jedné školy, anebo i několika škol z ČR nebo z různých zemí (např. v rámci programů Comenius, Leonardo, případně Euroregiony).

- **Metody vedoucí k zapamatování:** faktografický základ jakožto prostředek pro plnění cílů dějepisného vyučování, kterými jsou utváření a rozvoj historického myšlení (faktografie tak nemůže být cílem výuky).

2. Práce s prameny a ostatními informačními zdroji

2.1 Moderní a efektivní výuka dějepisu, směřující k rozvoji klíčových kompetencí žáků a k naplňování očekávaných výstupů prostřednictvím školních vzdělávacích programů, zpracovaných v souladu s rámcovými vzdělávacími programy (dále jen RVP), zahrnuje práci se širokým spektrem informačních materiálů pro výuku dějin 20. století. V kontextu výše uvedeného doporučujeme též využít edukačních modelů, zkušeností a podnětů obsažených v projektech pro výuku dějepisu pro 21. století mezinárodních organizací – např. projektů podpořených Radou Evropy, International Society for Didactics of History (ISFDH), Euroclio (Evropská stálá konference asociace učitelů dějepisu), Georg-Eckert Institut, Koerber Stiftung aj.

Následující části se proto zaměřují na některé možnosti uplatnění vybraných zdrojů a informací doporučených v rámci dějepisného vyučování ve školách.

2.2 Využití současných písemných pramenů: písemný pramen stále představuje základní informační zdroj pro výuku dějin, dějiny 20. století nevyjímaje. Písemný materiál (úřední dokumenty, statistiky, deníky, paměti, biografie, noviny a časopisy) je možné využívat při výuce dějin 20. století rozličným způsobem, přičemž je třeba zejména **rozlišovat mezi prameny primárními a sekundárními.** Konkrétně lze se žáky praktikovat následující studijní aktivity založené na písemných pramenech:

- Sledování písemných pramenů v chronologické posloupnosti;
- Porovnávání zpravodajství o historických událostech v různých novinách;
- Porovnávání písemných záznamů o očitých svědectvích;
- Porovnávání sekundárních pramenů;
- Používání nekonvenčních písemných pramenů (např. politických a ideologických sloganů);
- Použití písemných pramenů (např. populárního tisku, reklamy, katalogů, kuchařských knih, časopisů o životním stylu) pro hodnocení způsobu života v konkrétním období.

2.3 Orální historie: rozumí se jí záznam a analýza ústních svědectví o minulosti. Zkoumána je nejen samotná výpověď svědka, významný je také způsob získání informací tazatelem. Orální historie napomáhá rekonstruovat minulost (především dějiny každodenního života, dějiny viděné „zdola“), dále umožňuje poznávat, jak konkrétní lidé vnímali konkrétní události, jak je hodnotili a interpretovali. Díky orální historii mají žáci možnost prožívat minulé děje bezprostředně a na základě autentických očitých svědectví, která je mohou fascinovat a nadchnout. Orální historie je velmi vhodnou metodou pro projektovou výuku.

2.3.1 R. Stradling (v publikaci Jak učit evropské dějiny 20. století) **nastínil několik tematických okruhů pro orální historii,** které jsou dobře použitelné v dějepisném vyučování. Například vývoj každodenního života v důsledku rozvoje techniky; historické proměny rodinného života – posuny v rolích manžela, manželky a rodičů; změny v sexuálním chování; představy o dětství; komfort bydlení; život ve městě a na venkově; práce v různých zaměstnáních v průběhu času, atd. Vhodná jsou dále témata týkající se zkušeností z války,

okupace a osvobození, uprchlictví a exilu, imigrace a emigrace, zkušeností ze života za totality apod.

2.4. Vizuální média: práci s vizuálními médii ve výuce dějepisu je nutné strukturovat pomocí konkrétních modelů, pracovních postupů, otázek a úkolů. Pro práci s ikonickými texty je vypracováno několik didaktických analýz, vesměs se opírajících o postupy dějin a teorie výtvarných umění. Prvním krokem je prostý „popis viděného“, opírající se o naši běžnou skutečnost. Druhým je popis ikonického textu (obrazu) opírající se o to, jakým způsobem malba či třeba fotografie zobrazují realitu (ikonografie). Třetím je interpretace toho, jak je realita zobrazena (ikonologie). Následně je ikonický text zařazen do dobových souvislostí a konvencí a je z něj učiněn historický pramen, vyjadřující se o realitě speciálním jazykem. Jako příklad uveďme propagandistickou fotografii, či reklamu. V obou případech jsou nejčastěji užívány podvědomě sdílené konvenční symboly, které průběhem času zpravidla mizí nebo mění svůj význam.

2.4.1 Pro výuku moderních dějin má nesporný význam **fotografie**, ať už se jedná o reprodukce (nástěnných obrazů, plastik atd.), fotografie portrétní, dokumentární, propagandistické či amatérské. Nesporný motivační náboj má **karikatura**, která též rozvíjí nenásilným způsobem myšlení v historických souvislostech a učí žáky vyvozovat význam z dojmů. V dějepisném vyučování má své místo historický **plakát** – politický, ale i umělecký a reklamní – umožňující proniknout do životního stylu své doby. Přibližuje způsoby trávení volného času, konzumní chování, vzdělanostní úroveň cílové skupiny apod. Populární součástí masové kultury se stal **komiks**, zvaný též „grafická literatura“. Ve vztahu k historii může komiks být historickým pramenem, historickou autobiografií, či komiksovým románem. Je zvláštním druhem historické narace, neboť je schopen o dějinách vyprávět a vyjádřit způsob historického myšlení. Pro výuku moderních dějin lze využít i školního obrazu. Na školních obrazech lze například demonstrovat, jak jej často politická moc využívala k deformování pohledu žáků a studentů na dějiny.

2.5 Audiovizuální média: v současnosti je velmi účelné reflektovat televizní vysílání i dokumenty dostupné na internetu, sledovat pořady s historickou tematikou, doporučovat žákům vhodné pořady a v rámci vlastní výuky informace o minulosti získané z televize kriticky uchopit a komentovat. K doporučeným audiovizuálním prostředkům patří: **televizní programy, film, práce s videozáznamem** nejrůznějšího typu (filmové nahrávky, záznamy televizních pořadů, snímky pořízené žáky – např. v rámci orální historie, návštěva historické památky) a **multimediální audiovizuální komponenty**.

Televizní programy prezentují historii vysoce stimulačním způsobem; nabízejí pocit bezprostřednosti; poskytují náhled do zkušeností, myšlenek a pocitů lidí v minulosti. Zvláštní význam pro výuku soudobých dějin mají **zpravodajství a publicistické pořady**.

Důležitým historickým pramenem je **film**. Ve výuce lze využít tři druhy filmů s historickou tematikou: **filmové dokumenty** (dobové filmové nahrávky), **dokumentární filmy** (obsahující autentické dobové snímky doplněné o komentáře, grafiku, mapy apod.) a **hrané historické filmy**. Speciální skupinu filmů představují **didaktické filmy** určené přímo pro dějepisné vyučování.

2.6 Výstavy, výstavní projekty a expozice: doporučuje se využívat jak regionální, tak i celostátní výstavy, výstavní projekty a expozice. Stále více jsou nabízeny zvláštní prohlídky pro školy, možnost realizace vyučovacích hodin a workshopů přímo v expozici apod.

3. Příklady didaktických cílů a výkladových rámců ve výuce dějin 20. století

3.1 Výkladové rámce nejsou nijak normativní. V jejich pozadí vždy stojí problémové tázání ve formě klíčových otázek po logice moderních dějin. Podle schopností a možností žáků je třeba volit konkrétní otázky a odpovědi.

3.2 Několik modelových příkladů:

Kolektivizace českého zemědělství

Charakter českého zemědělství před nástupem KSČ k moci ► ideologická doktrína sovětského zemědělství ► kolektivizace českého zemědělství ► proměny české kulturní krajiny a sociální struktury venkova ► související ekologické problémy ► příčiny problémů postkomunistické transformace zemědělství v ČR

problémová tázání: Jak komunistický režim změnil charakter české kulturní krajiny? Jak rozbil a převrstvil sociální strukturu českého venkova? Jaké obtíže provázely postkomunistickou transformaci českého zemědělství?

Dekolonizační proces

Původní kultura kolonizovaných etnik ► koloniální politika jednotlivých metropolí (Francie, Británie, Španělsko, Portugalsko, Belgie, Nizozemí, Dánsko, Německo, Itálie) vůči ovládaným zemím ► srovnání průběhu dekolonizace ► ekonomické, politické a kulturní problémy dekolonizovaných společností ► vliv studené války na průběh dekolonizace ► srovnání pozitiv a negativ jednotlivých dekolonizačních procesů ► dekolonizační konflikty a jejich příčiny (etnické čistky, hladomor, lokální vojenské konflikty, terorismus)

problémová tázání: Proč došlo v řadě postkoloniálních zemí k hladomorům, etnickým čistkám a válečným konfliktům? Jak studená válka ovlivnila průběh dekolonizace? Proč se v dekolonizovaných zemích plošně neprosadila demokracie a západní hodnoty? Mohla se dekolonizace vyvarovat některých konfliktů? Jakou mají konkrétní evropské země odpovědnost za krize v rámci dekolonizačního procesu?

Zánik Sovětského svazu

Ekonomická, politická a sociální situace v SSSR za vlády Leonida Brežněva ► ideologický kontext studené války ► nástup Michaila Gorbačova do čela KSSS ► programové cíle přestavby ► společenský ohlas glasnosti a dalších reforem v SSSR ► odzbrojovací jednání a obraz Gorbačova na Západě ► havárie v Černobylu a neúspěch v Afghánistánu ► lokální nacionalismy a konflikty jednotlivých národů se sovětskou mocí ► bilance reforem přestavby (srovnání s reformami Teng Siao-pchinga v ČLR) ► rozpad SSSR ► situace mezi střeoevropskými satelity SSSR ► problémy nástupnických států SSSR

problémová tázání: Proč se rozpadl Sovětský svaz? Proč neuspěly Gorbačovovy reformy? Převládly v rozpadu SSSR ekonomické příčiny? Proč se obdobně nerozpadla ČLR? Jak ovlivnila situace v SSSR události v Československu 1989? Jaké obtíže provázely postkomunistickou transformaci v zemích někdejšího SSSR?

4. Příklady projektů podporujících výuku dějin 20. století

Nacismus v Německu

- Vypuknutí Velké války (první světové) – zájmy jednotlivých mocností ► vstup Německého císařství do války ► masový charakter války – úspěchy Německa na východě - Brestlitevský mír, úspěchy a neúspěchy na Západě - kapitulace ► Versailleská mírová smlouva a její dopad na německou společnost ► mezinárodně politická pozice Německa ► poválečná ekonomická krize a hyperinflace ► nástup politického extremismu ► slabost německé demokracie ► ekonomická krize po roce 1929 a její dopady ► volební úspěchy NSDAP – program, plakáty, Adolf Hitler ► nástup NSDAP k moci – 30. léta ► Německo a vypuknutí druhé světové války

problémová tázání: první světová válka

1. Porovnejte zájmy jednotlivých mocností před první světovou válkou a na konci této války.
2. Jakými titulky by dnešní média charakterizovala sarajevský atentát na arcivévodu Františka Ferdinanda? Jaký titulek byste vytvořili vy?
3. Jaké bylo typické chování německého vojáka ve válce? Versailleský systém a situace Německa
4. Jaké problémy Německa pro prohrané válce považujete za významné a jaké vidíte možnosti jejich řešení?
5. Popište dopady inflace na německou společnost. Velká hospodářská krize a nástup nacismu k moci
6. Analyzujte průběh hospodářské krize a způsoby jejího řešení v Německu a USA.
7. Jak si vysvětlujete tvrzení, že „neznámý svobodník (Adolf Hitler) stal živým ztělesněním neznámého vojína“?
8. Které (další) faktory přispěly k vzestupu NSDAP? Nacisté u moci a vypuknutí války
9. Na základě nacistické ideologie charakterizujte jednotlivé politické a ekonomické kroky vlády Adolfa Hitlera do roku 1939.
10. Srovnejte roli Německa na počátku první a druhé světové války.

Strukturace první světové války podle J. M. Wintera:

Chronologie:

1914 – válka iluzí

1915 – slepá ulička

1916 - 1917 – velká jatka

1917 -1918 – revoluce a mír

Multiperspektivní pohledy, kterými může být nahlíženo na jednotlivá období první světové války:

Válka politiků

Válka generálů

Válka vojáků

Válka národohospodářů

Válka civilistů, případně žen

(Stín či následky války, Paměť války)

Literatura:

KEEGAN, J. První světová válka Praha – Plzeň: Beta Dobrovský Ševčík, 2003.

HOBSBAWM, E. Věk extrémů Praha: Argo, 1998.

SHIRER, W. L. Vznik a pád třetí říše. Praha: Naše Vojsko, 2006.

WINTER, J. M. První světová válka. Praha: Mladá fronta, 1995.

Z dějin našich národů

CÍLE:

1. seznámit žáky s dějinami etnik, která se podílela, podílejí na životě České republiky
2. kooperovat činnost jednotlivých vzdělávacích oborů
3. vytvořit a realizovat školní projekt za spoluúčasti mimoškolních subjektů

CHARAKTER:

1. Předpokládá se uskutečnění čtyř dvoudenních projektů během školního roku (žáci vyšších ročníků se mohou podílet na přípravě i realizaci projektů pro žáky nižších ročníků, obdobně lze pro žáky vyšších ročníků využít spolupráci s žáky středních škol)
2. Schéma dvoudenního projektu (některé podrobnosti viz dále):

Zajišťuje	učitel dějepisu	učitelé školy	odborník, pamětník	žáci	učitelé školy, filmový klub
1. den	historický úvod	volitelné workshopy	beseda	divadelní vystoupení představení projektu	filmové představení
2. den	celodenní exkurze				

3. Téma koresponduje s probíranou látkou.

ROČNÍK	TÉMA	Beseda na téma*	Divadelní vystoupení	EXKURZE**
VI. (starověk)	Židé	Židovské zvyky	Purimová slavnost	Židovské muzeum Praha
VII. (středověká kolonizace)	Stýkání a potýkání Čechů a Němců včetně řešení konfliktů	Otázka soužití	Živé obrazy významných událostí města Chomutova do třicetileté války	Kadaň, Cheb
VIII. (národní obrození)	Slované***	Češi mezi Slovany, Slované v Čechách	Obrozenecký bál – mezi tanci, poezií a zdřavicemi	Národní muzeum Praha
IX. holocaust	Romové, Židé	Jak se žije Romům s Čechy	Rekonstrukce tradičních svatebních obřadů	Terezín (včetně besedy s pamětníkem)

* beseda může být realizována s pamětníkem, odborníkem, publicistou, představitelem komunity, obce, ... (v případě zájmu také jako diskusní kulatý stůl)

** exkurze jsou koncipovány s ohledem na snadnou dostupnost z místa školy,
*** téma je pojato tak, aby se v něm daly uplatnit aktuální potřeby regionu – může být zaměřeno na polskou, slovenskou, ukrajinskou, ruskou menšinu, menšiny z bývalé Jugoslávie v dnešních Čechách

Historický úvod (zajišťuje učitel dějepisu) má podat chronologický přehled dějin etnika od počátků (případně od příchodu etnika do Čech) do současnosti s důrazem na české (československé) prostředí. Téma by mělo být koncipováno maximálně na dvě vyučovací hodiny.

Např. pro téma Židé:

- starověké dějiny hebrejských kmenů, judaismus a státnost Hebrejců, diaspora
- rozptýlení v Evropě, segregace, život v ghettu, křesťanský antijudaismus
- příchod do Čech, nařízení Přemysla Otakara II., pogromy – Václav IV., politika Ferdinanda I., rozvoj židovských komunit v Čechách a na Moravě v 16. století
- byrokratický antijudaismus 18. století, emancipace, asimilace
- nacionální antisemitismus druhé poloviny 19. století, Havlíček, Neruda, hilsneriáda
- významné českožidovské a německožidovské osobnosti první poloviny 20. století
- holocaust a sionismus
- zmizelí sousedé - <http://www.zmizeli-souseded.cz/>, <http://souseded.gymcv.cz/>

4. Volitelnými workshopy se rozumí cca půlhodinové pracovní dílny, ve kterých učitelé, případně starší žáci školy prezentují jednotlivá témata – tyto prezentace mohou mít charakter přednášek, diskusí, prací s prameny, laboratorních prací, uměleckých děl. Žáci, kterým jsou určeny, si vybírají z nabídky (za vhodné se považují dvě až tři podle možností školy).

5. Divadelní vystoupení jsou vždy připravována žáky ročníku, pro které je projekt určen.

6. Žákovský projekt může mít rozmanitou podobu, jeho aktivity vykonávají především žáci ročníku, pro který je projekt primárně určen.

Možností je nepřeberně. Například metoda „WATCHES,“ umožňuje velmi dobře pracovat se stereotypy v nahlížení na jednotlivá etnika.

Princip metody spočívá v tom, že ve vymezeném časovém úseku (např. 14 dní) žáci ve skupinách hledají v rozmanitých informačních médiích zprávy, které se týkají tématu. Například o Židech v Čechách, Židech ve světě, o Státu Izrael a podobně. Tyto zprávy archivují a interpretují. Za vhodné se doporučuje sledovat především četnost zmínek, rozsah zpráv, pozitivní, neutrální, či negativní obraz sledovaného etnika. Skupiny mohou být rozděleny podle informačních zdrojů (lokální noviny, celostátní tisk, televize, rozhlas, internet), nebo také podle oborů (politika, domácí zpravodajství, věda, technika, sport, kultura). Cílem žákovského sledování je podat obraz daného etnika v médiích. Pokud škola spolupracuje s partnerskou školou v zahraničí, mohou školy pracovat na projektu společně a srovnat obraz etnika v rozdílných zemích.

Systém komunistické moci v Československu

1. Cílem je seznámit žáky s perzekucí konkrétních skupin občanů.
2. Vytvořit a realizovat školní projekt zaměřený na regionální historii, práce s prameny.
  - Československým komunistům přijeli přímo z Moskvy radit sovětské poradci
  - Vznik státní bezpečnosti (StB) a Lidových milicí.
  - Říjen 1948 - vydání Zákona na ochranu lidově demokratické republiky.

- Třídní nepřátelé – členové nekomunistických politických stran, církve a řeholní řády, soukromě hospodařící rolníci – „kulaci“, živnostníci, předválečný důstojnický sbor, nekomunistická inteligence, vlastenecko-výchovné spolky (Sokol, Orel, Junák).
- Perzekuce - propouštění ze zaměstnání, konfiskace majetku, nucené vystěhovávání a nucená práce, věznění z politických důvodů, zločiny proti lidskosti ve výkonu trestu, zákazy studia, profesní seberealizace a vycestování resp. návratu do země.
- Ekonomika - kolektivizace zemědělství – vznik Jednotných zemědělských družstev.
- Vykonstruované politické procesy (Milada Horáková, Heliodor Píka, Rudolf Slánský, slovenští „buržoazní nacionalisté“) a organizovaný „hněv lidu“ – petice ze závodů, škol...
- Rok 1953 - úmrtí Stalina a Gottwalda, měnová reforma.

Obdobným způsobem lze využít ve výuce níže uvedené aktivity v rámci daného tématu:

- Volitelné workshopy - cca půlhodinové pracovní dílny, ve kterých učitelé, případně starší žáci školy prezentují jednotlivá témata – tyto prezentace mohou mít charakter přednášek, diskusí.
- Práce s prameny - zkoumání písemných (a audiovizuálních a orálních dokumentů) pramenů v posloupnosti; porovnávání zpravodajství o historických událostech v novinách; porovnávání očitých svědectví.
- Žákovský projekt může mít rozmanitou podobu: Jeho aktivity vykonávají především žáci ročníku, pro který je projekt primárně určen.

Další formy a aktivity:

- Beseda s pamětníkem, odborníkem, publicistou.
- Návštěva míst, které mají vazbu na dané historické údobí, regionální památníky a muzea.
- Filmové a rozhlasové dokumenty.

5. Využití mezipředmětových přesahů

Literatura ve výuce dějepisu

5.1 Při výuce moderních dějin lze efektivně využít mezipředmětové přesahy mezi dějepisem, českým jazykem a literaturou, výchovou k občanství, základy společenské výchovy apod. V rámci výuky českého jazyka a literatury se žáci setkávají s celou řadou textů, jež se dotýkají problematiky moderních dějin. Pokud si učitelé tyto přesahy uvědomují a dokáží je z perspektivy jednotlivých předmětů tematizovat a vzájemně provázat, výuku to výrazně zefektivní.

5.2 V souvislosti s problematikou moderních dějin se mezipředmětová spolupráce nemusí omezit pouze na specifický žánr historického románu. K podobnému využití se nabízí široká škála autobiografické literatury (paměti, deníky, korespondence), primárně ideologických textů. Historickou kontextualizaci vyžaduje i řada fikčních vyprávění. Zajímavě mohou dějiny 20. století odrážet též biografie jednotlivých spisovatelů.

5.3 Literaturou zprostředkované příběhy moderních dějin sice nepředstavují vědecky zpracovanou historickou zkušenost, přesto však mohou v kontextu školního dějepisu plnit významnou roli. Učitel dějepisu koriguje a komentuje jimi prostředkovaný obraz minulosti a zasazuje jej do odpovídajících historických kontextů. Malé příběhy konkrétních aktérů dějin

snáze vzbuzují zájem žáků o velkou historii událostí, tento motivační potenciál literatury lze pro osvojení dějepisných vědomostí efektivně využít. Kritická analýza ideologické literatury odhaluje žákům manipulativní techniky a též pojmovou osnovu konkrétní ideologie. Literární příběhy mohou žáků odhalit motivace, jež určovaly jednání postav v jiných historických kontextech. V modu fikce tak žáci mohou jejich jednání prožívat jako své vlastní, mohou se do dějin lépe vcítit.

5.4 Následující tematické okruhy nabízíme učitelům jako konkrétní inspirace pro využití tohoto mezipředmětového potenciálu. Nepředpokládáme přitom, že by bylo nutné spolupráci literární výchovy, ZSV a dějepisu rozvíjet po všech naznačených liniích. Výčty jednotlivých textů rozhodně nejsou vyčerpávající, řadu titulů lze nahradit či doplnit alternativami.

- Český dějepis věnuje přednostní pozornost dějinám národa, zejména v kontextu moderní historie tak zůstává řada témat zastíněna, mnohé významné kapitoly moderních dějin se do výuky nedostanou. Literární výchova přitom věnuje pozornost řadě textů z moderní literatury, jež tyto problémy reflektují. Učitel dějepisu může povědomí o těchto tématech, byť zprostředkované literaturou, u žáků efektivně využít, aby i v minimálním prostoru výuky téma zasadil do odpovídajících souvislostí. S ohledem na téma dekolonizace lze takto pracovat s romány Salmana **Rushdieho** (Hanba, Děti půlnoci), které se dotýkají moderních dějin Pákistánu a Indie. Obdobně lze využít romány Johna Maxwella **Coetzeeho** (Hanebnost, Čekání na barbary) pro reflexi jihoafrického apartheidu. Moderní německé dějiny mohou přiblížit romány Günthera **Grasse** (Plechový bubínek) či Thomase **Brussiga** (Hrdinové jako my, Oslnění).
- Světová i česká literatura nabízí řadu textů, jež si specifčnost moderních dějin vytkly za své hlavní téma. Tyto literární reflexe lze vhodně konfrontovat s perspektivou historiografie. Vedle Europeany Patrika **Ouředníka** stojí za pozornost Mé století Günthera **Grasse**. V obdobné komplexnosti zachycuje kulturní dějiny střední Evropy italský esejista Claudio **Magris** (Dunaj).
Literární výchova věnuje pozornost též autobiografické literatuře (zejména v případě pamětí či deníků spisovatelů). Řadu memoárů lze při výuce dějepisu využít. Osobní perspektiva a často subjektivní interpretace historických událostí v memoárech poskytují vhodný prostor pro konfrontaci s historiografií. V českém kontextu se k takovému čtení nabízí Paměti Václava Černého, Všechny krásy světa Jaroslava Seiferta, Nad vřavou nenávisti Přemysla Pittra či Celý život Jana Zábrany. I pro světové dějiny se v těchto souvislostech nabízí řada zajímavých textů: Autobiografie Alexandra **Solženicyna**, Svět včerejška Stefana **Zweiga**, Vzpomínky na Polsko č. Deník Witolda **Gombrowicze**, Můj život Marcela **Reich-Ranického**, Deníky Sándora **Máraie** či autobiografie Eliase **Canettiho** (Zachráněný jazyk, Pochodeň v uchu, Hra očí).
- Románové vyprávění reprezentuje minulost jiným způsobem než historiografie. Prostřednictvím fiktivních příběhů, autorských mýtů a hravé imaginace přitom literatura často reflektuje klíčová traumata moderních dějin: holocaust a totalitní společnost. Dějepis může na takoveto literární reprezentace dějin vhodně navázat, může je korigovat, doplnit a komentovat. Vedle známého románu 1984 George **Orwella** se nabízí texty, které se na základě autorského mýtu snaží uchopit fenomén fascinace ideologií, přijetí ideologického obrazu světa. Nacismem se zabývá Michel **Tournier** v románu Král duchů, obdobně lze využít Spalovače mrtvol Ladislava **Fukse**. Komunismus v tomto smyslu reflektuje Andrej **Platonov** v románu Čevengur,

Michail **Bulgakov** v románu *Mistra a Markétka* či Agota **Kristofová** v próze *Velký sešit*.

- Mezipředmětové přesahy lze definovat též tematicky. Učitel vymezí konkrétní témata a konfrontuje historiografické, literární a autobiografické obrazy dané události. V této multiperspektivě lze zajímavě reflektovat kupříkladu holocaust. Jazyk učebnice či jiné historiografické práce lze srovnat s autobiografickými vzpomínkami obětí (Primo **Levi** *Je-li toto člověk*, Jean **Améry** *Bez viny a bez trestu* aj.) i vrahů (Rudolf **Höss** *Velitelem v Osvětimi*). Konfrontaci lze doplnit románovou fikcí (Erich Maria **Remarque** *Jiskra života*) a komiksem Arta **Spiegelmana** *Maus*. Obdobně lze pracovat i s jinými tématy. Zajímavou konfrontaci nabízí kupříkladu potopení německé lodi Wilhelm Gustloff historiografií a v románech Günthera **Grasse** (*Jako rak*) a polského autora Stefana **Chwina** (*Haneman*). Zajímavé je též srovnání obrazu občanské války ve Španělsku v Holdu Katalánsku George **Orwella** a v románu *Komu zvoní hrana* Ernesta **Hemingwaye**.
- K obdobné konfrontaci se nabízí obraznost války v literatuře a historiografii. Heroizující sovětskou literaturu (Boris **Polevoj** *Příběh opravdového člověka*) lze srovnat s expresionistickou obrazností války či s groteskní Hlavou XXII Josepha **Hellera**. Obě světové války patří k formujícím událostem moderního světa; způsob jejich umělecké i vědecké reprezentace (jak se o válce vypráví) v mnohém odráží to, jak se společnost s válkou vyrovnala. V tomto smyslu lze použít celou řadu dalších textů: Isaak **Babel** *Rudá jízda*, Norman **Mailer** *Nazí a mrtví*, Jerzy **Kosinski** *Nabarvené ptáče*, Louis Ferdinand **Céline** *Cesta do hlubin noci*, Ernest **Hemingway** *Sbohem armádo*, Richard **Weiner** *Škleb a mnohé jiné*.
- Zajímavý srovnávací potenciál nabízí též autobiografické obrazy vyšetřování a věznění. Komunistická kulturní politika prosadila jako kanonický obraz vězení Reportáž, psanou na oprátce Julia **Fučíka**. S Fučíkem lze konfrontovat vzpomínky jiných komunistů, kteří se ocitli ve vězení: Artur **London** *Doznání* (Goldstücker, Kolman, Holdoš aj.). Pro srovnání lze využít antologie vzpomínek, jež sestavil **Karel Bartošek** (*Český vězeň*), **Dagmar Šimková** (*Byly jsme tam taky*) či **Ludmila Vrkočová** (*Svědectví, osudy politických vězňů 1974 – 1976*).
- Autobiografická literatura může dějepisu poskytnout cenná svědectví, jež zachycují smýšlení těch, kteří věřili totalitním ideologiím. Může tak pomoci odpovědět na otázku, proč si ideologie získaly tolik příznivců. Řada českých komunistů, kteří v mládí propadli fascinaci bolševismem, se s vlastní minulostí vyrovnává v memoárech. Výrazné jsou v tomto smyslu paměti Arnošta **Kolmana** *Zaslepená generace* či *Vzpomínky Eduarda Goldstückera*. Mentalitu Němců fascinovaných nacismem odráží sbírka dopisů, jež občané říše posílali vůdci Hitlerovi (*Dopisy Hitlerovi*, Henrik Eberle eds.). Do mysli úředníka nacistické správy okupovaných polských území lze nahlédnout v deníku Alexandra **Hohensteina** (*Warthegau*), dostupné jsou též *Deníky ministra propagandy Josepha Goebbelse*.
- Předměty český jazyk a ZSV se (též v rámci mediální výchovy) zabývají kritickou analýzou ideologického jazyka a persvaze. Vhodný materiál může v tomto smyslu poskytnout internetová antologie ideologických textů (www.ustrcr.cz/cs/antologie-ideologickych-textu). Stavební principy jazyka komunismu a socialismu lze konfrontovat v textech Petra **Fidelie** (*Řeč komunistické moci*) a Viktora **Klemperera** (*Jazyk Třetí říše*). Na výstupy z těchto kritických analýz lze navázat z perspektivy dějepisu. K využití jsou vhodné: publikace *Rozumět dějinám* a publikace *Vojenského historického ústavu a Ústavu pro soudobé dějiny*.

6. Popírači holocaustu

Vzhledem k nárůstu politického extremismu v České republice a s ním souvisejícím šíření xenofobie a antisemitismu považujeme, za důležité upozornit na nebezpečné lži zpochybňující holocaust Židů za druhé světové války, které nemají s historickým bádáním jakoukoli souvislost.

Základní tezí, šířenou popírači, je zpochybňování holocaustu Židů jako nezvratného historického faktu, či zmenšování jeho významu a rozsahu. Popírači odmítají existenci plynových komor, usilují o očištění jména Adolfa Hitlera, odmítají jeho iniciační podíl na masovém vraždění. Oběti holocaustu obviňují z mezinárodního komplotu ve snaze obhájit existenci státu Izrael atd.

Nejznámější popírači: **Ernst Zündel** (1939 Německo). Extrémní neonacista, antisemita a známý provokatér. Autor prací zpochybňujících holocaust, v letech 1985 a 1988 obviněn kanadskými úřady z šíření antisemitismu a rasové nesnášenlivosti. Při druhém procesu vystoupil ve prospěch Zündela podvodník F. Leuchter, který soudu předložil pseudovědeckou zprávu, jejímž závěrem bylo odmítnutí existence plynových komor v Osvětimi. Přestože byla tzv. Leuchterova zpráva označena za snůšku lží, slouží dodnes jako hlavní opora argumentace popíračů. Od roku 2007 si Zündel v německém vězení odpykává trest za systematické popírání holocaustu. **David Irving** (1938 Velká Británie) Autor řady prací věnovaných druhé světové válce a osobě A. Hitlera (*Zkáza Drážďan, Goebbels - Pán myšlenek Třetí říše, Hitlerova válka*). Od 90. let 20. století jeden z nejvýznamnějších a nejnebezpečnějších popíračů. Do soudního procesu v roce 2000 byl i přes zpochybňování existence plynových komor a odmítání viny Hitlera na holocaustu uznávaným a populárním historikem.

Mezi základní výbavu autorů zpochybňujících holocaust patří překrucování významu slov či tvrzení, vytrhávání z kontextu, ignorování nepohodlných faktů a svědectví, falzifikace pramenů, zesměšňování obětí atd. Výsledkem práce popíračů jsou publikace působící na první pohled seriózně, často budí dojem hodnověrné historické studie. Snahou těchto falzifikátorů dějin je vyvolat zmatek a vzbudit pochybnosti v myslích mládeže či osob s historií holocaustu minimálně obeznámených. Mezi často aplikovanou taktiku popíračů patří snaha o medializaci vlastních názorů a jakékoli zviditelnění. Jejich cílem je popírat holocaust, v zájmu své ideologie očistit národně-socialistický model státu a zpochybnit existenci státu Izrael. Skupiny zpochybňující holocaust zásadně nepatří mezi zastánce idejí demokracie. Přesto popírači na veřejnosti vystupují jako obhájci svobody slova, neboť české právní normy nedovolují nekontrolovatelné šíření záměrných lží, xenofobie a rasismu. Nástrojem proti falzifikaci historie je § 261a, trestního zákona, ve kterém se píše: „*Kdo veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické nebo komunistické genocidium nebo jiné zločiny nacistů nebo komunistů proti lidskosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.*“

V posledních letech ve velké míře využívají k neomezenému a nekontrolovatelnému šíření svých myšlenek svobodné prostředí internetu. Do nedávné doby popírači prezentovali své názory prostřednictvím dnes již zrušené internetové stránky s názvem „*Národně vzdělávací institut*“. Nejznámější aktivitou popíračů bylo obeslání značného počtu českých škol brožurou *Rudolf Seidl: Osvětim - fakta versus fikce. Nové a utajované poznatky o holocaustu* (2005) s průvodním dopisem signovaným Pavlem Fabianem, ředitelem zmíněného Národně vzdělávacího institutu.

7. Literatura a ostatní zdroje

A. Další doporučená literatura:

- Beneš, Z. Historický text a historická kultura. Praha: UK 1993.
- Beneš, Z. Historický text a historická skutečnost. Praha: UK 1995.
- Beneš, Z. Bilance, problémy, naděje. Výuka dějepisu v současném školském systému a její reforma. In IX. sjezd českých historiků, Pardubice 6.- 8. září 2006, svazek I. Ed. Z. Beneš; J. Pešek; P. Vorel. Vyd. Sdružení historiků České republiky: Pardubice – Praha – Ústí nad Labem, 2007, s. 81-96.
- Beneš, Z.; Hudecová, D. Manuál pro tvorbu Školního vzdělávacího programu – vzdělávací obor Dějepis. Úvaly: Albra 2005.
- Bezchlebová, M. Tvoříme ŠVP v SOŠ a SOU. Dějepis a výchova k občanství v kurikulární reformě. Úvaly: Albra 2006.
- Bouška, T. a kol. Českoslovenští političtí vězni - Životní příběhy. Česká asociace orální historie o. s. Praha: 2009
- Cuhra, J. Svědomí paměti. Kniha o životě a díle architekta, filosofa, křesťanského politika, vlastence a dlouholetého vězně cesty svědomí. Nakladatelství Poznání: Olomouc 2009
- Čapek, V. Jak učit dějepis moderně. Praha: Akademie J. A. Komenského 1992.
- Čapek, V. Perspektivy školního dějepisu v evropských zemích a v USA. Praha: UK 2003.
- Čapek, V. Je dějepis ve škole v krizi? In Česká a slovenská otázka v soudobém světě. Brno: 2004.
- Čapek, V. Gracová, B. Jílek, T. Východská, H. Úvod do studia didaktiky dějepisu. Plzeň: ČU 2005.
- Čechová, B. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Praha: Scio 2006.
- DVD – Obrazy z českých dějin 1914-2004. Praha: AČR 2007.
- DVD – 1968 Zmařené naděje. Praha: ÚSTR 2008.
- DVD – Rudé temno. Příbram: Historické muzeum Příbram 2005.
- DVD – Dějiny na vlastní kůži. PANT 2012
- Film Colette – výpravné drama podle Arnošta Lustiga, režie Milan Cieslar, Happy Celluloid s.r.o., Praha: 2012 (happycelluloid@gmail.com)
- Filmy o československých dějinách, Příběhy bezpráví: Člověk v tísní.
- Gracová, B. Empirické výzkumy v didaktice dějepisu u nás, jejich potřebnost a význam. Výuka dějepisu v současném školském systému a její reforma. In IX. sjezd českých historiků, Pardubice 6.-8. září 2006, svazek I. Ed. Z. Beneš; J. Pešek; P. Vorel. Vyd. Sdružení historiků České republiky: Pardubice – Praha – Ústí nad Labem, 2007, s. 97-114.
- Gracová, B. Labischová, D. Příručka ke studiu didaktiky dějepisu. Ostrava: OU FF 2008.
- Historie a škola I. Otázky koncepce českého dějepisu. Usp. Z. Beneš. Praha: Albra 2002.
- Historie a škola II. Člověk, společnost, dějiny. Usp. Z. Beneš. Praha: ÚIV 2004.
- Historie a škola III. Člověk, společnost, dějiny II. Usp. Z. Beneš. Praha: ÚIV 2006.
- Historie a škola IV. Dějepis a mezipředmětové vztahy. Usp. Z. Beneš. Praha 2008.
- Historie a škola VI. Klíčové kompetence a současný stav vzdělávání v dějepise. Usp. Z. Beneš. Praha 2008.
- Hudecová, D. Revize Bloomovy taxonomie edukačních cílů, Pedagogika č. 3, roč. LIV, 2004, s. 274-283.
- Hudecová, D. Analýza dějepisných vzdělávacích programů ve vybraných státech Evropy a její výsledky. Praha: Tauris 2006.
- Hudecová, D. Jak modernizovat výuku dějepisu. Výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování. Úvaly: Albra 2007.
- Kratochvíl, V. Modely na rozvíjanie kompetencií. K transformaci vzťahu historie a školského

dějepis. Bratislava: Stimul 2004.

Křivka, Z. a kol. Komunismus ve dvacátém století očima jeho obětí: Konfederace politických vězňů ČR. Praha: 2009

Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání. Praha: VÚP 2005.

Lipstadtovej, D. E.: Popírání holocaustu. Paseka, Litomyšl 2006.

Lipstadtovej, D. E.: Historie před soudem. Epocha, Praha 2006.

Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů na gymnáziích. Praha: VÚP 2007.

Příběhy bezpráví - didaktické a doprovodné publikace: Člověk v tísní.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením_ 2. dotisk 1. vydání. Praha: VÚP 2006.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: VÚP 2007.

Rutová, Nina: Havel v kostce. Knihovna Václava Havla, o.p.s., Praha 2011.

Růžička, M. Vyhnanci – Akce Kulak. Vlastní náklad: Havlíčkův Brod 2008.

Sborník „Výuka dějin 20. století na českých a slovenských školách“. Ústí nad Labem 2006.

Soubor dokumentů „XX. století o sobě“. Liberec: Dialog 2005.

Soubor zvukových dokumentů z archivu ČRo „Hlasy XX. století“. Liberec: Dialog 2005.

Stav výuky soudobých dějin – Výzkumná zpráva ÚSTR. Praha: Factum invenio 2012

Stradling, R. Jak učit evropské dějiny 20. století. Praha: MŠMT ČR 2003(vydáno s podporou MŠMT, text je zveřejněn na webu MŠMT).

Stradling, R. Multiperspektiva ve vyučování dějepisu. Praha: MŠMT ČR, Řada vyučování dějepisu, 2004 (vydáno s podporou MŠMT, text je zveřejněn na webu MŠMT).

Šedivý, F. Pod věží smrti. Autobiografický příběh politického vězně. Praha: Nakladatelství Eva 2007.

Ulvr, V. Paseková, M. Pomáháme při tvorbě Školního vzdělávacího programu-vzdělávací obor Dějepis. Úvaly: Albra 2006.

Vaněk, M. Mücke, P. Pelikánová, H. Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2007.

Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka. Ed. F. Parkan a kol. Praha: PedF UK 2008.

Zeman, P.: David Irving a „osvětimská lež“. Sborník O dějinách a politice, Praha, Paseka 2000.

Metodické sborníky vydávané Asociací učitelů dějepisu:

Z obsahu sborníků 1997 – 2009 je vybrána hlavně tematika, kterou je možno využít ve výuce Dějin 20. století (kompletní informace o sbornících na webu www.asud.cz. Jsou to zkušenosti učitelů z praxe, projekty škol, informace a rady historiků, techniků a přírodovědců.

J. Růžičková: Z odkazu didaktiky a metodiky dějepisu předchozích desetiletí

Komentovaný výbor z didaktických a metodických publikací, které byly napsány a vydány v průběhu 20. století. Mnoho ze zde zpracovaných témat a metodických postupů je vhodných i pro využití v současných podmínkách výuky a realizace úkolů RVP, rovněž potřebné pro dějiny 20. století.

Dějepis ve škole I

Autorsky se na sborníku podílelo sedmnáct členů ASUD. Předávají své zkušenosti z práce ve vyučování i v mimoškolní činnosti. V obsahu lze najít náměty pro nové metody výuky – ke 20. století o seminářích moderních dějin, uplatnění moderních metod, hodnocení, užití

náčrtků, historický kroužek na ZŠ, regionální historie, využívání počítačů a internetu ve výuce, školní mezinárodní projekt k období vlády Františka Josefa I.

Dějepis po škole

Deset učitelů dějepisu nabízí zkušenosti z několika druhů mimoškolních činností – projektu na zámku, toulek hlavním městem, několika verzí Historiády a ze Soutěže mladých historiků / Dějepisné olympiády.

Historikové a přírodovědci školnímu dějepisu

První část připomíná diskuse o dějepise, historické terminologii a periodizaci dějin z let 1947–1998. Podíleli se na ní svými původními články nebo příspěvky přednesenými při různých historických akcích (sjezdy historiků, kolokvia) J. Polišenský, J. Slavík, F. Kutnar, J. Marek, O. Urban, V. Lesák, F. Spurný, J. Bakala, M. Myška, L. Lipták, J. Pánek a J. Pešek. K obtížnému tématu o vývoji a mimořádných objevech vědy a technických vynálezech 20. století přispěli výuce dějepisu špičkoví odborníci J. Folta, J. Grygar, V. Schreiber a J. Plešek.

Oživené myšlenky – o vzdělání a dějepise

Do sborníku byly vybrány úryvky z dosud aktuálních úvah a spisů J. A. Komenského, T. G. Masaryka, J. Hály (v časopise Komenský z roku 1912), J. Sochora (z jeho metodiky dějepisu z roku 1938). K výuce dějin 20. století je nejaktuálnější práce J. Brunera (ze studie Vzdělávací proces z roku 1959). Byly sem zařazeny části z nepublikovaného projektu „Historie ve škole – její možnosti pro rozvíjení poznání, občanského vědomí, morálky a tvořivosti žáků a studentů – a její potřeby“ zpracovaného pro MŠMT desetičlenným kolektivem členů ASUD v letech 1992–94.

Dějepis ve škole II

V první části přináší sborník studii vynikajícího slovenského didaktika dějepisu V. Kratochvíla Didaktické strategie k rozvoji intelektových schopností žáků ve vyučování dějepisu a stať V. Ulvra o nových českých učebnicích dějin 20. století vydaných do roku 2001. Články o nových metodách výuky, realizaci mezipředmětových vztahů, výuce ve školní knihovně a v seminářích.

K problémům světa ve 20. století

Ve sborníku jsou zveřejněny referáty z mezinárodní konference Euroclio v roce 2002 v Praze: současné problémy související s etnickými, náboženskými a jazykovými odlišnostmi obyvatel Evropy V druhé části sborníku jsou rozpracované vybrané příspěvky ze seminářů ASUD – J. Klímy (o dekolonizaci), L. Dvořáka (o současnosti národů bývalého Sovětského svazu), M. Romancova (o Předním východu) a D. Labuse (o moderním Japonsku).

E. Kunstová a kol.: Samostatné práce v dějepise – zadání, vedení, uplatnění

Z obsahu: referáty, ročníkové, absolventské, seminární i soutěžní práce – jejich zadávání, struktura a hodnocení s náměty, mj. z témat o 20. století (politické dějiny, emigrace aj.)

Náměty k tvorbě ŠVP dějepisu – I.

V Přílohách zkušenosti učitelů ze spolupráce s muzei, školním časopisem, o školním projektu Cesta staletími, regionální historie.

Náměty k tvorbě ŠVP dějepisu – II.

Z příloh ke sborníku konkrétní příklady zkušeností učitelů z výuky dějin 19. a 20. století – mezipředmětové vazby D - Čj, absolventské práce žáků 9. ročníku, projekt „Böhmen und Mähren, projekt o totálním nasazení, projekt o životě ve 20. století, poválečná

demokracie a totalita 50. let, holocaust v mezipředmětových vztazích, exkurze do Terezína, čtyři školní projekty o holocaustu.

L. Bursíková, P. Martinovský a kol.: Mezipředmětové vztahy v dějepise

Soubor příspěvků z praxe k dějinám 19. a 20. století s vazbami na jiné předměty – Italský fašismus, Anšlus Rakouska, návštěva Terezína, Reflexe Pražského jara (využití dokumentů), projekt orální historie na ZŠ, kulturní témata ve spolupráci školy a PNP.

L. Bursíková, P. Martinovský a kol.: Výuka moderních a soudobých dějin

Soubor příspěvků z praxe k dějinám 20. století. Vedle metodických zamyšlení V. Kratochvíla a J. Pinkase přináší sborník příklady z praxe – několik krátkodobých i dlouhodobých projektů a nápady netradiční práce s fotografiemi, obrázky, komiksem, textem

L. Bursíková, P. Martinovský a kol.: 20. století pro čtenáře

Soubor příspěvků z praxe k dějinám 20. století, který využívá ukázek z literatury stejné doby. Autoři, členové ASUD, zveřejnili různě dlouhé (a obsáhlé) netradiční ukázky známých i méně známých autorů s řadou podnětů, nápadů, úkolů a otázek – neboli návodem, jak s ukázkami v hodinách dějepisu (ale v rámci mezipředmětových vztahů i v hodinách Českého jazyka a dalších společenskovedních oborů) pracovat.

B. Další užitečné odkazy:

<http://www.msmt.cz>

Webové stránky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy poskytují mimo jiné informace o vyhlášených dotačních a rozvojových programech a obsahují i další metodická doporučení k výchovně-vzdělávací praxi.

<http://www.dejepis.com>

Český server poskytující informace o našich i světových dějinách. Smyslem těchto stránek je zpřístupnit informace o naší i světové historii v přibližném rozsahu učiva středních škol převážně studentům a mladým lidem, ale i všem ostatním, kteří mají zájem o historii či jen hledají jednu konkrétní informaci týkající se historie. K dispozici jsou následující sekce: Učebnice, Seznam pojmů, Testy, Diskusní fórum, Eseje, Historické dokumenty, Časová přímka a Nastavení.

<http://www.moderni-dejiny.cz>

Portál je určen především učitelům dějepisu ze základních a středních škol. Zásadní myšlenkou celé koncepce portálu je rychlý a snadný přístup pedagogů k výukovým materiálům pro každé dílčí historické téma, fenomén či údobí z českých i světových dějin 20. století. Učitel pro dané téma najde rychle a snadno pro dané období různé typy materiálů - výukovou prezentaci v powerpointu, metodické listy pro žáky a studenty, kvalitně naskenované dobové fotografie, ukázky z tisku, karikatury či reprodukce uměleckých děl ve fotogalerii, základní prameny, historické "mikrostudie" a odkazy na zdroje i literaturu. Portál nabízí inspiraci, praktické a v učitelské praxi vyzkoušené návody, jak učit jednotlivá témata, hotové přípravy na jednotlivé hodiny, zajímavosti z tématu a oboru, aktuální informace o vzdělávacích akcích. Je určen také žákům všech typů škol, kteří mohou využívat např. svědectví pamětníků.

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/spolecenskovedni-oblast>

Odkaz na internetové stránky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, které obsahují základní koncepční a učební dokumenty týkající se vzdělávací oblasti RVP ZV „Člověk a společnost“. Krom toho jsou zde odkazy na zajímavé akce pořádané v gesci příslušného odboru MŠMT.

<http://dum.rvp.cz/index.html>

Odkaz na dílčí internetové stránky www.nuv.cz s názvem Digitální učební materiály. V převážné většině jde o [pracovní listy](#), [prezentace](#), didaktické [testy](#), [videa](#) a [zvukové ukázky](#), které lze bez zásadních úprav použít ve výuce. Jejich kombinace a způsob využití závisí na konkrétním uživateli. Mají svá [specifika](#), jsou vytvářeny učiteli z praxe a obsahově je garantují odborní recenzenti. Stránky jsou členěny do tří rubrik dle stupňů vzdělávání na: předškolní vzdělávání, základní vzdělávání a gymnázium.

<http://www.asud.cz>

Stránky Asociace učitelů dějepisu. Kromě nejnovějších zpráv od učitelů z praxe stránky přináší metodické inspirace, zprávy z Euroclia, různé dokumenty týkající se výuky dějepisu.

<http://www.afa-dokumentace.usd.cas.cz>

Internetové stránky projektu „Životní příběhy zapomenutých hrdinů“, řešený v letech 2006 – 2008 Ústavem pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, nabízejí v digitální zvukové a audiovizuální formě svědectví o osudech německých antifašistů z Československa, též řadu odkazů na výstupy a ohlasy vládního projektu o osudech německých antifašistů.

<http://www.68.usd.cas.cz>

U příležitosti 20. výročí 17. listopadu 1989 otevírá Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i. internetové stránky k pádu komunismu v Československu Byly opatřeny názvem /Demokratická revoluce 1989/, neboť vyjadřují charakter posledních týdnů roku 1989 z hlediska kolektivně a většinově sdílených představ, hodnot a projevů. Účelem stránek je snadno a pohodlně zpřístupnit základní fakta, obrazy, názory a interpretace: ty, které už byly badateli zpracovány a publikovány knižně (a nyní jsou již hůře dostupné); nebo ty, jež pocházejí z fondů a sbírek archivu Ústavu pro soudobé dějiny, a v neposlední řadě také ty, které ÚSD laskavě dali k dispozici spřízněni jednotlivci či instituce. Stránky budou postupně doplňovány o další historické prameny a materiály z období od ledna 1987 do června 1990. Webové stránky Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd ČR představují v komplexní podobě jeden z nejvýraznějších fenoménů poválečných soudobých dějin v Československu - rok 1968 (dokumenty, audioarchiv, amatérské filmy, další odkazy).

Další odkazy jsou uvedeny na <http://www.czechoslovakia1989.cz/>

<http://www.ushmn.org>

Stránky Muzea holocaustu ve Washingtonu. Obsahují množství výukových materiálů, online výstav, filmových klipů, pamětnických rozhovorů, map a animací. Zabývají se také poválečnými genocidami. Na stránkách lze rovněž nalézt encyklopedii holocaustu. Jedná se o nejobsáhlejší online zdroj pro výuku holocaustu a genocidních konfliktů.

<http://anlet.cz/cs>

Stránky Asociace nositelů legionářských tradic. Nabízí přehled projektů a výstav pořádaných sdružením ANLET a týkajících se legionářské problematiky. Nechybí ani pozvánky na zajímavé akce, komentáře a názory, zajímavosti, kronika osobností a množství odkazů na další stránky s vojenskou tematikou.

<http://sfi.usc.edu/international/czech>

Odkaz na Institut USC Shoah Foundation, která sbírala svědectví přeživších holocaustu a dalších pamětníků, její archiv je k dispozici pedagogům, žákům a studentům i badatelům celého světa.

<http://ufal.mff.cuni.cz/cvhm/>

Stránky obsahující informace o Institutu USC Shoah Foundation – nadace, jež se stala součástí College of Letters, Arts & Sciences na Univerzitě Jižní Kalifornie (USC) a jež natáčí a sbírá svědectví přeživších holocaust. Českou databázi svědectví přeživších spravuje Centrum Malach při Matematicko – fyzikální fakultě UK (druhý odkaz).

<http://www.zmizeli-souseded.cz/>

Projekt Židovského muzea v Praze s názvem *Zmizelí sousedé* vybízí mladé lidi (ve věku 12-18 let) k pátrání po sousedech, kteří z jejich nejbližšího okolí zmizeli převážně v období 2. světové války. Jde o samostatný literárně – dokumentační projekt, který byl oficiálně vyhlášen pod záštitou Kanceláře prezidenta republiky v rámci Konference Fenomén holocaust Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v roce 1999.

<http://www.nasinebocizi.cz/>

Projekt *Naši nebo cizí? Židé v českém 20. století* si klade za cíl zvýšit kvalitu vzdělávání o moderních židovských dějinách, otvírat nová či málo známá témata a umožnit vzdělávací využití nových dokumentů a výpovědí pamětníků. Usiluje o integraci židovských dějin a dějin antisemitismu do výuky jako nedílné součásti českých dějin.

<http://www.neztratitviru.net/>

Záměrem projektu je prostřednictvím putovní výstavy přiblížit přitažlivou formou především žákům a studentům základních a středních škol náročné téma holocaustu a zprostředkovat jim seznámení s židovskou menšinou. Výstava dětem a mladým lidem představuje různé aspekty života Židů v Protektorátu Čechy a Morava, a to z pohledu jejich tehdejších vrstevníků. Doprovodné programy a materiály jim umožňují poznávat danou problematiku aktivně. Celý projekt je možno začlenit do výuky dějepisu, základů společenských věd, ale i výtvarné a estetické výchovy. Pro učitele je dále výhodou, že výstava pokrývá i některá průřezová témata definovaná Rámcovým vzdělávacím programem pro ZŠ a SŠ (zejména Multikulturní výchovu a Výchovu demokratického občana).

<http://www.annefrankguide.net/>

Anna Franková patří mezi půldruhý milión židovských dětí, které byly zavražděny během druhé světové války. Na internetových stránkách „Téma: Anna Franková“ se nacházejí nejen informace o jejím životě, ale také o jeho kontextu, o válečných událostech v různých částech světa včetně českých zemí.

<http://www.holocaust.cz>

Cílem těchto internetových stránek je poskytovat informace, dokumenty a další materiály o genocidě Židů a Romů za 2. světové války, o dějinách rasismu a antisemitismu. Tyto webové stránky tak mají přispět k výchově proti rasismu.

Výuka o dějinách druhé světové války a osudu židovské komunity během ní naplňuje požadavky Rámcového vzdělávacího programu pro základní i pro střední školy, aby žáci byli schopni na příkladech vyložit nepřijatelnost rasismu a antisemitismu z hlediska lidských práv prostřednictvím poznávání historických faktů a následnou reflexí jejich příčin a důsledků

se seznamovali s fungováním totalitních režimů, jejich systému ovládnutí většiny a potlačování práv svých odpůrců a nepřátel.

Stránky rovněž zahrnují databázi obětí „konečného řešení“. Databáze neobsahuje informace o přeživších. Přesné adresy jsou zpravidla k dispozici pouze pro Židy z Prahy a pocházejí z registrace Židů, která v Protektorátu probíhala od podzimu 1941.

<http://www.kpv-cr.cz>

Stránky Konfederace politických vězňů ČR. Kromě řady zajímavých rubrik (např. Zločiny komunismu, Významné dny, Reakce na současné dění, Osobnosti III. odboje, Památníky) zmiňují i dosud nevyřešené (neukončené) případy.

<http://www.lib.cas.cz/parasut/bartejs.htm>

Abecedně členěná databáze československých parašutistů z 2. světové války s jejich podrobnými biografiiemi.

<http://www.jsns.cz/>

Audiovizuální portál vzdělávacího programu Jeden svět na školách společnosti Člověk v tísni nabízí tzv. audiovizuální lekce obsahující dokumentární a animované filmy, doporučené aktivity pro práci v hodinách, otázky a odpovědi ke každému filmu a další doprovodné materiály. Jednotlivé filmy jsou zaměřeny na témata, kterým se program již dvanáct let věnuje – na aktuální výzvy a problémy současného světa (ochrana lidských práv, sociální problematika, globální rozvojová témata, občanská angažovanost, životní prostředí a mediální vzdělávání) a na moderní československé dějiny. Podrobný a intuitivní systém vyhledávání umožňuje výběr vhodné lekce podle různých kritérií, například podle tématu, délky filmu nebo věku žáků.

Web umožňuje on-line přehrávání i stahování a uložení filmů. Obsahuje také metodiku pro práci s filmy a dalšími AV materiály. Pro pedagogy je připraven instruktážní pořad, jak s AV materiály pracovat ve výuce.

<http://www.pribehybezpravi.cz/>

Vzdělávací projekt společnosti Člověk v tísni zaměřený na moderní československé dějiny. Základním a středním školám poskytuje dokumentární a hrané filmy (59 titulů) spolu s metodickými a tematickými publikacemi (12 titulů). Nabídka materiálů se dále rozšiřuje.

V průběhu Měsíce filmu na školách probíhají po celé České republice projekce dokumentů a následné diskuze s pamětníky, historiky nebo dokumentaristy. Každá škola dostává v souvislosti s touto listopadovou akcí řadu audiovizuálních materiálů a doprovodné publikace.

Žáci ZŠ a SŠ se každoročně zapojují do projektu Z místa, kde žijeme, v němž se setkávají s pamětníky ze svého okolí perzekvovanými komunistickým režimem. Na základě rozhovorů, archivních materiálů a fotografií pak sestavují jejich životní příběh. Výstupem jejich prací bývají publikace, krátké filmy, výstavy apod.

Mladí lidé se také účastní akcí během Dne příběhů bezpráví, který připadá na 27. června – na Den památky obětí komunistického režimu.

Studenti středních škol nominují osobnosti na Cenu Příběhů bezpráví za odvážné postoje a činy v období komunistického režimu.

http://www.lidice-memorial.cz/education_cz.aspx

Od roku 2006 připravuje Památník Lidice akreditované semináře věnované problematice německé okupace, persekuce a československého odboje, které jsou určeny zejména učitelům

dějepis, výchovy k občanství a jiných humanitních předmětů. Na seminářích přednášejí přizvaní odborníci z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Vojenského historického ústavu, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a dalších vzdělávacích institucí.

Programy pro školy jsou zaměřeny na historii obce Lidice a podle věkové kategorie orientovány výtvarně (I. stupeň ZŠ) nebo historicky s využitím digitalizovaných materiálů Historické sbírky Památníku Lidice (žáci II. stupně ZŠ a SŠ). Pro žáky ve věku 10–19 let vyhlašuje každoročně Památník Lidice spolu s Vojenským historickým ústavem Praha a Filozofickou fakultou UK internetovou soutěž "Lidice pro 21. století", která je zaměřena na události 20. století související převážně s obdobím druhé světové války.

<http://www.lidice.info/multimedialni-muzeum.php>

Rozhodnutím vlády ČR byla 31.12.2000 založena státní příspěvková organizace Památník Lidice, které byla svěřena péče o uchování památky na lidickou tragédii a jejíž prioritou je obnovení péče o historické objekty a areál NKP. V roce 2003 byl obnoven Růžový sad a proběhla rekonstrukce Lidické galerie, kam byla po dokončení přemístěna část sbírky uměleckých děl věnovaných Lidicím světovými tvůrci v poválečných letech. V měsíci červnu 2003 se opět do Lidic vrátila Mezinárodní dětská výtvarná výstava Lidice. V roce 2004 byla po úpravách veřejnosti zpřístupněna zahrada Lidické galerie, ve stejném roce došlo v areálu muzea k obnově Aleje Dr. Sira Barnetta Strosse. Od června 2006 je v rekonstruované budově muzea otevřena multimediální expozice s názvem "A nevinni byli vinni ..." V dubnu 2008 bylo ve zrekonstruovaném prostoru Pod Tribunou otevřeno vzdělávací středisko pro mládež a badatelna.

<http://www.pmjak.cz/>

V Pedagogickém muzeu J. A. Komenského, rezortním muzeu MŠMT, je unikátní archiv P. Pittra (za pomoc Židům se Pittrovi dostalo oficiální uznání izraelské vlády, jeho jméno je zvěčněno v Jeruzalémě), který zachraňoval během války a po válce české, německé a židovské děti. Totalitním režimům ve 20. století se věnuje i současná stálá expozice s názvem *Odkaz J. A. Komenského. Tradice a výzvy české vzdělanosti Evropě*.

<http://www.pamatnik-terezin.cz>

V České republice je Památník Terežín jedinou institucí svého druhu. Jeho posláním je uchovávat památku obětí rasové a politické perzekuce v letech nacistické okupace, rozvíjet muzejní, výzkumnou a vzdělávací činnost, jakož i pečovat o místa spojená s utrpením a smrtí desítek tisíců obětí vlády násilí. Webové stránky obsahují kromě jiného následující sekce: Památník, Historie, Expozice, Sbírký, Vzdělávání aj.

<http://www.vedem-terezin.cz/>

Digitalizované časopisy vydávané dětmi v Terežíně. Cenná je především interaktivní mapa Terežína a mnoho dalších materiálů, jejichž jedinečnost tkví mimo jiné v tom, že autorství náleží dětem.

<http://www.pametnaroda.cz>

Webové stránky digitálního pamětnického archivu Paměť národa, který společně vytvořily tři instituce (sdružení Post Bellum, Český rozhlas a Ústav pro studium totalitních režimů). Jde o rozsáhlou sbírku vzpomínek pamětníků, budovanou jednotlivci, neziskovými organizacemi, školskými a vzdělávacími, státními a příspěvkovými institucemi v Evropě, kteří chtějí své nahrávky, texty, fotografie, archivní dokumenty sdílet, porovnávat, vyhodnocovat a společně nad nimi diskutovat.

<http://studena.valka.cz/index.htm>

Internetové stránky věnující se moderním dějinám, které se kromě zkoumání doby studené války věnují jejím přesahům do současné doby.

<http://www.totalita.cz>

Portál, zabývající se vznikem a vývojem totalitního režimu v Československu, je věnován památce všech, kteří v boji s totalitními režimy položili své životy za lepší budoucnost. Přehledně členěné stránky podrobně mapující vývoj v Československu od konce 2. světové války do roku 1989. Kromě podrobné faktografie zde učitelé i žáci najdou informace o aktuálně pořádaných akcích či odkazy na významné historické události vážící se k poválečným dějinám Československa.

<http://www.tvarivtvar.cz>

Internetové stránky vzdělávacího programu „Tváří v tvář historii“, který nabízí zajímavou a originální metodu výuky moderních dějin. Zajímavě koncipovaný web obsahuje mj. tyto rubriky: Jedinec a společnost; My a oni; Historická studie; Soud, paměť, historický odkaz atd.

<http://www.ustrcr.cz/cs/vzdelavani>

Webové stránky Ústavu pro studium totalitních režimů, který zkoumá a hodnotí dobu nesvobody (30.9. 1938 – 4.5.1945) a období komunistické totalitní moci (25.2. 1948 – 17.11. 1989 a dobu předcházející, v níž probíhaly děje týkající se příprav k totalitnímu uchopení moci KSČ), dále analyzuje příčiny a způsob likvidace demokratického režimu, získává a zpřístupňuje veřejnosti dokumenty vypovídající o době nesvobody a období komunistické totalitní moci, dokumentuje nacistické a komunistické zločiny aj. Tyto stránky rovněž aktivně podporují výuku moderních dějin, které v současnosti představují jednu z priorit českého školství, a jsou strukturovány do několika oddílů, které přinášejí nové metodické materiály, texty, audiovizuální pomůcky, aktuální informace o konaných seminářích či konferencích, odkazy na odbornou literaturu apod.

<http://www.vaclavhavel-library.org/>

Knihovna Václava Havla shromažďuje, zkoumá, zveřejňuje, šíří a hájí myšlenkový, literární a politický odkaz velké postavy moderních českých dějin - spisovatele, dramatika, myslitele, bojovníka za lidská práva a československého a českého prezidenta. Zabývá se také osobnostmi, událostmi a jevy, které s odkazem Václava Havla souvisí, a snaží se je přibližovat a zasazovat do dobového i současného kontextu. Formou expozic, debat, autorských čtení, divadelních představení, koncertů, přednášek a dalších kulturně vzdělávacích akcí přibližuje historický význam zápasu za lidská práva a svobody v době totality a tvorbu občanské společnosti v době budování demokracie.

<http://www.vons.cz>

Webové stránky o Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS) z let 1978-1989. Kromě jiného obsahují rubriky Publikace, Dokumenty, Semináře či Odkazy.

<http://www.zidovskemuzeum.cz/czindex.php>

Webové stránky Židovského muzea v Praze obsahující řadu informací o židovské problematice (o výstavách a expozicích, koncertech, sbírkách a fondech, encyklopedii židovských obcí, vzdělávacích a kulturních programech pro školy a veřejnost aj.).

<http://www.ceskaskola.cz>

Internetový portál Česká škola sloužící mj. jako diskusní fórum nad základními tématy vzdělávání a školství u nás i ve světě. Zvláštní rubrika týkající se výuky dějepisu zde není zřízena.

<http://edu.cz>

Stránky školského vzdělávacího a informačního portálu. Zvláštní rubrika týkající se výuky dějepisu zde není zřízena.

<http://www.osn.cz/publikace/Vse-o-OSN-ochrana-lidskych-prav/>

Lidská práva potřebuje každý člověk k důstojnému životu. Bez nich nelze rozvíjet lidské vlastnosti, inteligenci, talent či duchovnost. OSN pomohla vyjednat více než 80 lidskoprávních úmluv a deklarací, které se zabývají právy žen, dětí, osob s postižením, menšin, původních obyvatel a dalších zranitelných skupin.

<http://www.osn.cz/publikace/Vse-o-osn-mir-a-bezpecnost/>

Během posledních téměř sedmdesáti let došlo ve světě k více než 150 válkám. Žádná z nich se neštěstí nerozvinula v nový světový konflikt. Velkým dílem je to zásluhou existence OSN. Strategii Spojených národů je nevzdávat se. Stále existuje příliš mnoho válek, chudoby a porušování lidských práv. Kdyby OSN neexistovala, musely by státy vytvořit jinou organizaci. Možná s jiným názvem, ale se stejným účelem.

<http://www.osn.cz/publikace/petr-ginz/>

Publikace vznikla k uctění památky Petra Ginze, výjimečného židovského chlapce z Prahy, který zahynul během holocaustu. Je doprovodným materiálem k filmu Poslední let Petra Ginze, který režírovali Sandy Dicksonová z Programu dokumentárního filmu na Wake Forest University Churchill Roberts z Ústavu dokumentárního filmu na Floridské univerzitě. Dokument vychází především z deníkových zápisků Petra Ginze z let 1941–1942.

<http://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/>

Projekt Památníku Terežín s názvem Školákem v Protektorátu vychází z myšlenky přiblížit mládeži i dospělým realitu nacistického režimu v Protektorátu Čechy a Morava očima dětí školou povinných.

<http://zapomnicky.pamatnik-terezin.cz/>

Projekt Památníku Terežín s názvem Za pomníčky si klade za cíl postupně dokumentovat současný stav míst bývalých nacistických táborů a masových hrobů obětí nacismu na území ČR a zmapovat, jak je udržována pieta místa a připomenuta jeho paměť.

<http://www.spomocnik.rvp.cz/>

Metodický portál na podporu učitelů obsahuje digitální materiály pro výuku dějepisu, virtuální hospitace z výuky moderních dějin a další užitečné informace.

<http://www.archeologiezla.cz/>

Smyslem činnosti Výzkumného centra archeologie zla je zabránit postupnému zapomínání, zpochybňování a popírání těchto událostí, systematicky zkoumat jejich příčiny a souvislosti a zjištěné poznatky předávat prostřednictvím vzdělávacích a výchovných programů budoucím generacím.

<http://www.cdk.cz/projekty>

Centrum pro studium demokracie a kultury je společnost zaměřená na vzdělávací, analytickou a kulturní činnost, která dlouhodobě realizuje výzkumné projekty zaměřené na vztah politiky, náboženství, dějin a kultury.

<http://www.dmska.eu/nase-projekty/dcery-50let.htm>

Audiovizuální projekt „Dcery 50. let“ nabízí osobní výpovědi dcer politických vězňů 50. let, zpracované formou orální historie. Tato svědectví umožňují mládeži osobně se identifikovat s hlavními protagonistkami, které vypovídají o svém dětství a mládí. Na DVD jsou ke svědectvím přidány zajímavé unikátní archivní materiály (např. rozsudky Státního soudu, další důležité dobové dokumenty jako soudní rehabilitace atd., dobové rodinné a další fotografie, dopisy rodičů z vězení a členů rodin do vězení apod.), které spolu se svědectvími přibližují mládeži stísněnou atmosféru 50. let z jiného pohledu. Metodické materiály pro pedagogy obsahují stručný přehled novodobé historie ČR a jsou výbornou pomůckou pro přípravu na výklad o 50. letech.

Materiály, které školy základní i střední dostávají, jsou unikátní v tom, že jde o autentická svědectví žen, které jako děti či jako mladé dívky zažily perzekuci totalitního režimu 50. let. Jde tak o originální výklad 50. let formou individuálního osobního prožitku.

<http://www.100.army.cz/>

Portál vznikl na základě Koncepce připomenutí výročí první světové války, přijaté vládou České republiky usnesením č. 253 z 16. dubna 2014, aby jako ústřední kalendář akcí a informační rozcestník přinášel veřejnosti z jednoho místa aktuální informace o dění souvisejícím se 100. výročím první světové války.

Pořadatelům připomínkových akcí z řad orgánů státní správy, samosprávy i subjektů nestátní sféry umožňuje po registraci vkládat a spravovat své vlastní pořádané akce.